

El Museu Arqueològic d'Alcoi, un fantàstic recurs per aprendre història

SUSANA FRANCÉS I TOMÀS*

En aquest treball es dona a conèixer una experiència educativa basada en la utilització i l'aprofitament dels recursos didàctics existents, tant al Museu Arqueològic d'Alcoi, com a les pintures rupestres prehistòriques de La Sarga, i les seues possibilitats com a eines d'aprenentatge per als alumnes dels primers cursos de l'Educació Primària.

Paraules clau: CEIP El Romeral d'Alcoi; Educació Primària; recursos didàctics; pintures rupestres de La Sarga (Alcoi); Museu Arqueològic Municipal d'Alcoi.

En este trabajo se da a conocer una experiencia educativa basada en la utilización y el aprovechamiento de los recursos didácticos existentes, tanto en el Museo Arqueológico de Alcoi, como en las pinturas rupestres prehistóricas de La Sarga, y sus posibilidades como herramientas de aprendizaje para los alumnos de los primeros cursos de la Educación Primaria.

Palabras clave: CEIP El Romeral d'Alcoi; Educación Primaria; recursos didácticos; pinturas rupestres de La Sarga (Alcoi); Museo Arqueológico Municipal de Alcoi.

The Alcoi Archaeological Museum, a fantastic resource to learn history.

In this paper we present an educational experience based on the use and exploitation of the existing didactical resources, both at the Alcoi Archaeological Museum and the prehistoric cave paintings of La Sarga (Alcoi), and their usefulness as learning tools for the students of the early Primary School.

Key words: CEIP El Romeral d'Alcoi; Primary School education; didactical resources; cave paintings of La Sarga (Alcoi); Archaeological Museum of Alcoi.

Introducció

El Disseny Curricular d'Educació Primària, en l'Àrea de Coneixement del Medi, a les seues pàgines 352 -353 ens diu: "Així doncs, partirem de l'entorn, però no com un element limitador i tancat en si mateix, sinó com element motivador, no com a meta, sinó com a instrument per a la construcció d'aprenentatges significatius... Per entorn entenem allò que és proper als xiquets i xiquetes, allò que ens resulta més familiar".

Bé doncs, eixa ha estat la meta que hem volgut aconseguir mitjançant el projecte que hem portat endavant durant el primer trimestre a l'aula de *Les papallones* del CEIP El Romeral d'Alcoi estudiant la Prehistòria.

Hom ha intentat facilitar a l'alumnat eines que els permeten interpretar la realitat on viuen:

- Disortadament la societat valenciana, per diversos motius i circumstàncies s'ha caracteritzat per ser una societat poc cohesionada i amb una identitat poc defi-

nida. Per aquest motiu considerem que hem de partir del coneixement del més proper a l'alumnat, en aquest cas les pintures de la Sarga, per conèixer qui eren, com van viure,... els nostres avantpassats. Perquè sols del coneixement del nostre passat podrem actuar en el present.

- Un dels objectius que hem tingut presents al llarg del projecte és aconseguir que l'alumnat senta que ell forma part del procés històric present i que, per tant, les seues aportacions són importants per al futur. La història no la fan sols els polítics, sinó que la fem tots i cadascun de nosaltres.
- Moltes vegades ens costa interpretar esdeveniments de tot tipus que passen al nostre voltant, doncs si parlem de fets que fa molt de temps que van ocórrer, aquesta situació encara s'agreuja més. Creiem que per interpretar la realitat ens cal tenir un ampli coneixement del context, perquè quant major siga aquest, millor es podrà interpretar i per tant, comprendre'l.
- Creiem que entendre la història no és ni més ni menys que "ficar-se dins de la pell dels altres". Quan juguem a ser una altra persona, quan representem un altre paper, som capaços de fixar-nos en detalls o elements

* CEIP El Romeral d'Alcoi

Entregat: 2-02-2014. Acceptat: 3-03-2014.

que ens permeten entendre millor com i perquè van ocórrer determinats fets. Per tant, considerem que l'empatia és un mitjà necessari per aproximar-se al passat.

Tenint tot açò en compte vàrem anar dissenyant i avançant en el nostre projecte. I ací és on el Museu Arqueològic d'Alcoi té un paper molt rellevant. Ha estat un recurs didàctic fonamental des de la planificació del projecte fins a l'avaluació del mateix. Hem tingut la sort de comptar amb el seu personal, que amb la seua experiència i saber fer, ens van facilitar molt la tasca i han contribuït a què l'alumnat haja aconseguit uns aprenentatges significatius al voltant de la prehistòria.

Crònica d'una experiència

Potser pensem que un museu és un lloc estàtic, amb molta informació dintre (objectes, plafons informatius, vídeos, diapositives, recreacions...) que pots visitar quan vulgues. Doncs el Museu Arqueològic Camil Visedo d'Alcoi ha demostrat, una vegada més, que és molt més que això.

Aquest curs, l'alumnat de primer d'Educació Primària del CEIP El Romeral d'Alcoi ha pogut descobrir, comprovar i experimentar que és i com es treballa des del Museu fins a les escoles.

Tot va començar al principi de curs quan vàrem fer a l'escola un taller sobre ornamentació corporal en la prehistòria. Durant dues hores l'alumnat va veure imatges que recreaven el gust per l'ornamentació corporal que tenien els éssers prehistòrics (maquillatge, realització de petits objectes com collars, arracades, penjolls, ...) que feien amb materials que tenien a l'abast i van poder ser partícips d'aquestes activitats. Tothom va matxucar la terra roja per fer un pigment i decorar unes petxinetes per fer-se un collar decorat amb plomes d'estruç, i amb uns segells van decorar part dels seus braços, cares, ... al seu gust.

Aquesta activitat va destapar la caixa dels trons i tot seguit va haver tota una allau de preguntes, aportació d'informació, propostes de treball, ... a l'aula al voltant de la prehistòria. Tant va ser així, que haguérem de seure, parlar-ne i finalment decidir en que volíem aprofundir més durant aquest moment històric. Un nou projecte s'havia posat en marxa!!!

Després de dibuixar i explicar cadascú a la resta de companys què sabien sobre la història vam acotar què volien aprendre en aquest nou projecte. Tasca veritablement complicada perquè els seus interessos eren molts i molt variats.

De seguida ens posarem a pensar què podíem fer per aconseguir resoldre tots els dubtes i qüestions que ens havien sorgit. Uns alumnes van explicar que ells havien anat a un museu d'Alcoi on "hi havia coses de la prehistòria, collarets pareguts als que hem fet nosaltres", un altre va dir que ell havia anat amb els seus pares a una serra on "hi ha-

via pintures que havien fet els prehistòrics". Aquestes dues aportacions van ser el punt de partida per posar-nos en contacte amb el Museu Arqueològic Camil Visedo.

En una primera visita per part del professorat, el director del mateix ens obrí les portes del museu i ens oferí diferents possibilitats. Ens mostrà diferent material audiovisual, experiències d'altres centres, dissenyarem una visita a les pintures rupestres de la Sarga i una posterior visita al Museu per tal de reafirmar els continguts treballats abans a l'aula i durant la visita a la Sarga. Tot van ser facilitats i el professorat vam eixir ben contents de comptar amb eixe gran suport.

Abans d'eixir de l'aula vam anar descobrint, treballant i aprenent moltes de les coses que ens havíem posat com a objectiu. Els xiquets i xiquetes van anar portant diferents informacions que havien trobat en llibres que tenien a casa, a Internet, fotografies, dibuixos, ... per donar resposta als seus interrogants. Cal dir que la col·laboració de les famílies va ser imprescindible en aquest projecte, la seua implicació i complicitat amb els seus fills i filles va donar grans resultats. Gràcies a tots ells!

Vàrem anar llegint, investigant i intentant donar resposta als interrogants inicials sorgits a l'aula. Va ser un treball força interessant perquè hem de recordar que en aquest moment l'alumnat està afiançant el seu procés lectoescriptor i la necessitat de saber i la curiositat van fer que s'accelerara l'esmentat procés i s'esforçaren molt per llegir i descobrir quina informació els donaven els documents, llibres, etc, que teníem a l'abast.

Vàrem fer un estudi de les pintures de la Sarga, abans d'anar a veure-les "in situ". Se n'adonaren que hi havia estils diferents i després d'esbrinar les característiques fonamentals de cadascun d'ells decidiren recrear algunes obres, volien ser "pintors rupestres". Per poder dur endavant l'activitat, portàrem a l'aula terra dels diferents colors que utilitzaven els éssers prehistòrics i barrejant-les amb aigua i/o llet obtinguérem la pintura per realitzar les seues pròpies obres tot i emulant les pintures autèntiques.

El temps havia passat molt de pressa i arribà el dia de la visita a la Sarga, no havíem acabat la feina prevista, però la impaciència, la curiositat i la il·lusió ens van impedir que ajornarem la visita per a més endavant.

Tot estava previst, agafàrem les motxilles, pujàrem a l'autobús que ens portà fins les casetes de la Sarga. Allí ens estava esperant Pep i Maria tan il·lusionats o més que nosaltres. Començàrem la passejada fins arribar als abrics. Durant el camí els xiquets i xiquetes van "bombardejar" a preguntes a Pep i a Maria. Preguntaven i preguntaven, jo crec que pel gust d'escoltar respostes que ells ja sabien però que els donava seguretat i els confirmava que el que havien après, era cert. Pel camí vàrem trobar restes de la darrera visita guiada que s'havia fet el diumenge anterior per a la població en general d'Alcoi. Hi havia cartells que anaven guiant-te fins el lloc on estaven les pintures. Açò va esperonar l'alumnat qui ho va viure com anar seguint les indicacions d'un mapa i al final trobarien "el tresor" (les pintures). El camí se'ls va

Visita a les pintures de la Sarga.

Visita a les pintures de la Sarga.

Activitats a l'aula.

Activitats a l'aula.

Visita al Museu.

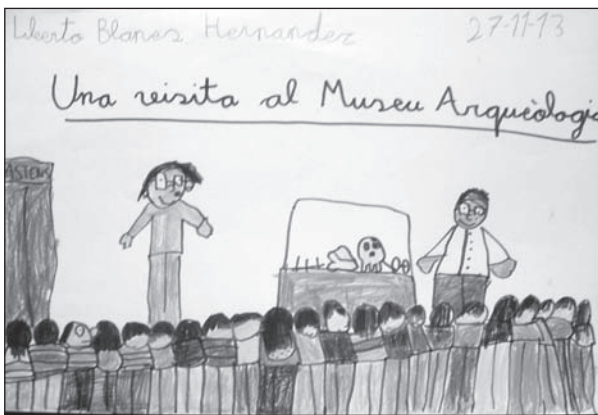
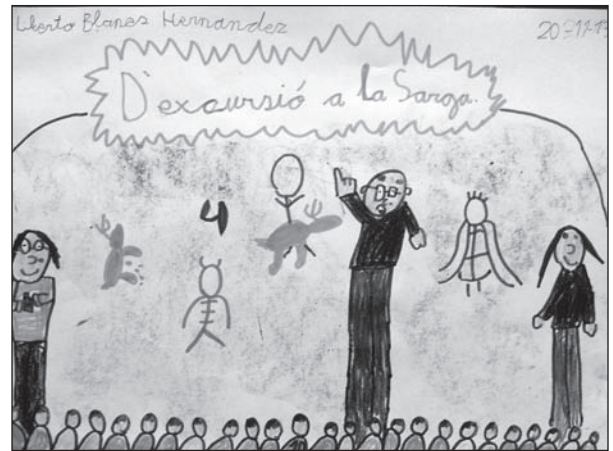
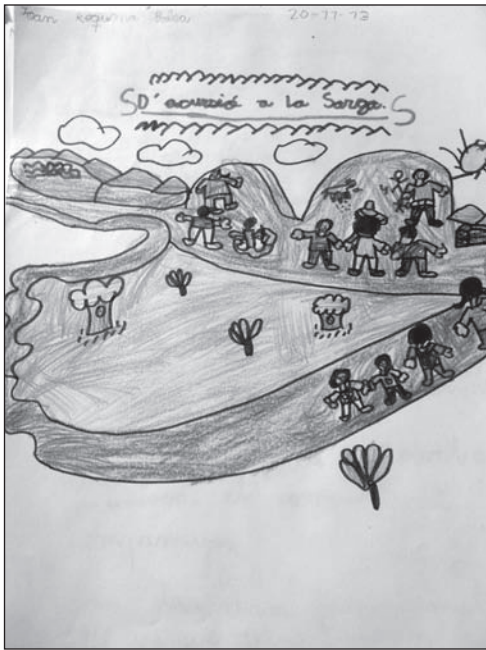
Visita al Museu.

Exposició dels treballs.

Exposició dels treballs.

Selecció de dibuixos fets pels alumnes de primer d'Educació Primària del CEIP El Romeral d'Alcoi.

fer ben curt i en un tres i no res estàvem travessant aquella tanca –mig camuflada– que donava pas als primers abrics.

Pep els va fer una petita introducció d'on estaven, què trobarien, com es van descobrir les pintures, quines havien de ser les nostres actituds per conservar aquell fantàstic indret i els va desitjar que gaudiren tant com pogueren d'aquella visita. Tothom l'escoltava amb la màxima atenció, ningú volia perdre's res del que estava dient-los.

Tot seguit, i per grups començà la visita pròpiament dita als diferents abrics per veure de debó aquelles pintures que havíem vist a classe i que fins i tot havíem intentat imitar.

Amb Pep al capdavant arribàrem al primer abric. Ens recomanà com seure al seu voltant per poder veure les pintures i escoltar el que ens havia de dir. Malgrat que no hi havia massa espai, ens acomodàrem tranquil·lament i de sobte, només se sentiren alguns pardalets i la veu de Pep ressonava com si tingués un altaveu. Tothom estava en silenci, amb les orelles ben obertes i superatents a les seues paraules. No exagere en dir que va ser “Un moment màgic” on la complicitat de Pep i els xiquets i xiquetes va ser total. El seu vocabulari tan tècnic, correcte i adequat a aquestes edats els va fer connectar amb total facilitat. Potser, dir açò sembla una obvietat, però jo crec que el més important és saber dir el que es vol dir perquè sinó, es pot convertir en un monòleg on l'alumnat no forma part. L'experiència de la gent que treballa al Museu i el bon saber fer de Pep va fer possible aquest moment d'interacció.

Lògicament no els va dir tot el que sabia ni va poder respondre a tots els interrogants que li feien, el temps passava i encara teníem moltes més coses per veure.

Seguírem el caminet que ens portà a un altre abric on estava esperant Maria amb una rèplica de les pintures en paper per facilitar la comprensió del que els anava a dir i perquè reconegueren les pintures a la paret. Encara no sé com van cabre en aquell miniespai. Es van col·locar tots i totes en un muntó al voltant d'ella i es tornà a produir la màgia. Ací les pintures no es veien tan clares però les explicacions de Maria i les rèpliques en paper van suplir la bona visibilitat.

El matí va acabar amb un bon esmorzaret mentre aprofitaven un agradable sol de tardor.

Si durant l'anada cap a la Sarga estaven nerviosos i impacients, la tornada encara va ser més moguda. No van parar ni un moment de comentar tots i cadascun dels detalls que havien vist o viscut en aquell parell d'hores. Malgrat que els ho he dit i intentat explicar com va ser, crec que Pep i Maria no es poden ni imaginar com els va impactar aquesta visita, de segur que els xiquets i xiquetes mai l'oblidaran. La visita sense aquestes dues persones i les seues explicacions i aclariments, no haguera tingut el mateix resultat i aprenentatge. Gràcies parella per haver-ho fet possible!

De vesprada i ja a l'aula férem una assemblea per comentar tranquil·lament com havia anat la visita i decidiren fer un petit text explicant-ho i il·lustrar-ho amb un dibuix que lliuràrem al Museu en senyal d'agraïment i perquè se n'adonaren de com el seu bon treball havia aconseguit un gran aprenentatge per part de l'alumnat.

A l'endemà vam reprendre el treball a l'aula. Volien tornar a pintar, però ara volien ser pintors de l'estil llevantí. Dividits en petits grups de quatre o cinc personetes van pensar quina escena de la vida diària dels éssers prehistòrics volien pintar. Cada membre del grup va anar exposant les seues idees i entre tots i totes, i després de debatre-les varen anar prenent decisions i dissenyant quina hauria de ser la seua pintura. Van haver escenes de tot tipus: de caça, de recol·lecció de fruits, a la vora d'un riu,... Però potser el més interessant era escoltar-los com anaven fent i pintant detalls com ara “ací pintem els cèrvols i moltes fletxes que tiren els hòmens” o “pintem la fletxa des de que ix de l'arc fins que arriba al cèrvol” o “pinta-li mamelles que és una dona, i ells ho pintaven així perquè anaven nuets” ... Primer van fer un esborrany amb paper i llapis i quan ja ho tingueren clar, passaren a preparar-se el seu material; pintures, pinzells, paper,... Veure'ls fer aquesta activitat va ser molt interessant, són criatures amb cinc o sis anys només i veure com van ser capaços d'aplicar els coneixements que havien après a l'aula i a la visita, en una pintura va ser molt i molt gratificant.

Continuarem treballant a l'aula intentant anar tancant el projecte, però quan més coses sabien, nous interrogants anaven apareixent. Vam haver d'acotar el tema i resoldre només el que ens havíem plantejat inicialment.

S'apropà el dia de la visita al Museu Arqueològic. Ens va eixir un temps magnífic, un agradable i calentet sol ens acompanyà durant tot el matí. El camí d'anada va estar ple d'especulacions, qui ens atendria, quins objectes trobaríem, estava molt lluny el museu ...? Ells entre ells s'anaven contestant o imaginant les respostes, i de tant en tant escoltaves la veu dels qui ja havien anat que posaven ordre a tots els dubtes, confirmant o corregint les especulacions. En resum, un plaer poder escoltar-los!

La il·lusió i les ganes de visitar el museu féu que el camí des de l'escola a allí es fera molt curt. En arribar, i com no podia ser d'una altra manera, ens estaven esperant Pep, i Emili. Ens separàrem en grups, i començà la visita. Mentre un grup entrava, un altre esmorzava al solet, i un tercer grup aprofitava per visitar els voltants i situar-se en el que fou la fundació de la vila d'Alcoi per Jaume I: carrers principals, antic ajuntament, primera església, muralles, emplaçament... L'espera els va parèixer curta.

Havia arribat el nostre moment, anàvem a entrar al museu. Emili es presentà i ens portà fins la sala de la prehistòria. Quan arribaren allí no tenien prou ulls per mirar i veure-ho tot, es podien escoltar veus “mira les pintures estan ahí dalt” “mira aquests collars” “ací està la ceràmica de l'home que està demanant als déus” “hala, ací hi ha ossos d'una persona” “aquest vídeo és el camí per on vam anar nosaltres a la Sarga” “...” Impossible transcriure el que van sentir en eixe moment” Estaven excitats, nerviosos i meravellats de veure el que tenien davant dels seus ulls.

Emili els mirava i un somriure li apareixia a la cara, ell deu d'estar acostumat a aquestes reaccions i amb molta paciència els va deixar que tingueren una primera presa de contacte amb la sala, que calmaren una mica la seua curio-

sitat i... poc a poc la calma va anar tornant a aquella sala. Emili estructurarà la visita en tres moments: el paleolític, el neolític i l'edat dels metalls i sense cap pressa i atenent a totes i cadascuna de les demandes dels xiquets i xiquetes els va anar ensenyant, parlant, preguntant, mostrant, descobrint tot el que s'amagava en aquelles vitrines i plafons.

La comunicació entre ambdues parts va ser autèntica, l'alumnat reconeixia moltes coses que havia après a l'aula, però d'altres no i fou Emili qui amb un llenguatge clar però precís els anà ajudant a incorporar nous aprenentatges. Els contà algunes anècdotes per situar-los en eixe moment històric i l'empatia entre éssers prehistòrics i xiquets i xiquetes actuals va funcionar. Moltes gràcies, Emili. Una visita molt enriquidora i inoblidable!

Si el camí d'anada va ser curt, el de tornada encara ho feu més. No paraven de comentar el que havien vist i escoltat "te'n recordes de la banya de cèrvol que hi havia a la vitrina?" "Clar, és que abans ací hi havia cèrvols!" "Què xula que era la ceràmica, eh?" "I el potet on es posaven la pintura nugada a la cintura?" "..."

Per la vesprada a l'aula parlarem de com havia anat la visita i si havia aconseguit complir les seues expectatives. Tothom estava encantat amb el que havia vist, sentit i après. Van voler plasmar-ho en un dibuix i com no "envia-li-ho a Emili per donar-li les gràcies"

La visita al museu va anar més enllà encara, ens va obrir les portes a un nou interès "la ceràmica". L'alumnat va quedar fascinat pels objectes de fang que va veure allí i van voler "fer de ceramistes". Després de parlar-ne durant una llarga estona, finalment van decidir treballar dues coses: fer un objecte i fer un relleu amb fang.

Per sort, comptàvem amb l'ajuda d'un gran ceramista alcoià Toni Palomés, qui davant de la proposta que li férem per vindre a explicar-nos com treballar el fang, no ho dubta ni un moment i poguérem compartir el seu saber fer. D'una manera molt didàctica i lúdica aprengueren a treballar una mica el fang i férem un petit recipient, cadascú amb una utilitat diferent.

Dies després recordarem amb imatges els relleus que s'havien trobat a la Sarga i amb plastilina intentàrem imitar-los.

El projecte es va anar tancant poc a poc fins que els interrogants sorgits inicialment es van resoldre i quan ja pensàvem que tot havia tocat el fi, una veueta va dir:

I si férem com en el museu? Fem una exposició amb les pintures, ceràmica i gravats que hem fet, convidem a les nostres famílies i els ho expliquem.

Dit i fet, ens va parèixer que seria una manera fantàstica de concloure el projecte, així que convidarem a les famílies i els xiquets i xiquetes tot i convertint-se durant uns minuts en Pep, Maria i Emili els van anar exposant els seus aprenentatges i els seus treballs fets.

Reprement el que deiem inicialment, el Museu Arqueològic d'Alcoi i la gent que hi treballa allí, és un recurs fantàstic per aprendre història a les aules. No importa l'edat de l'alumnat, ells saben adaptar-se i connectar amb els xiquets i xiquetes d'una manera magnífica aconseguint així il·lusionar-los i augmentar els seus coneixements. Els mestres tenim una gran sort de comptar amb aquests grans professionals. Moltíssimes gràcies a tots ells en nom de l'escola El Romeral, els xiquets i xiquetes de 1r i les seues famílies. Continueu amb la vostra tasca!